

ИСИДОР ГРАОРАЦ

СВЕТИ САВА И ШКОЛА

Др ИСИДОР ГРАОРАЦ / СВЕТИ САВА И ШКОЛА

Професору

Александру Тернову
Из захвалности за јесну одржку,
са њеком да још буде тавога,
поше срећом.

Искрено

Исидор Граорач

22. IV 87.

H. Graf

БИБЛИОТЕКА
НИКАНОР
Књига 4

Уредник
Слободан Костић

Рецензенти
Епископ Бачки др Иринеј,
проф. Велибор Остојић, Српско Сарајево
проф. Слободан Карановић,
Јереј Радивој Панић

С благословом Његовог Преосвештенства
Епископа Рашко-призренског др Артемија

Др ИСИДОР ГРАОРАЦ

СВЕТИ САВА И ШКОЛА

Дернов, с. 151-2

НАРОДНА И УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ПРИШТИНА

1997

земљу и нас саме” (Д. Максимовић), а у томе ће им свакако помоћи песници. Најпре, вероватно, свако у себи мора да изоштрава и негује слух за свето и узвишено да би то умео у песми препознати. Јер, то је каткад надахнуће и најбољих родољубивих песама, оне се не могу разумети као што се не могу неговати суптилнија родољубива осећања без слуха за трансцедентно, за црквено. (упор. Гавриловић 1967.)

Новозаветни садржај косовског завета био је главна баријера да се овај током више периода националног препорода српског народа претвори у „геноцидну, човекомрзачку идеологију” (Буловић 1989).

Родољубље које се надахњивало химном *Ускликнимо с љубављу* нужно је неговало толеранцију и поверење са свим људима и народима. После четири деценије порицања таквог родољубља наша (бивша социјалистичка) школа враћа се свом правом извору и најузвишенијем надахнућу.

Овде ће бити указано само на оне димензије „модерног” у школи које су у вези са родољубљем и традицијом да бисмо, пратећи донекле историјску генезу традиционалне културе и књижевности указали на промене које доживљавају или треба да се догоде на концептуалној као и емпиријској равни.

У педагошкој употреби „модерно” значи оно што је ново, друкчије од традиционалног, застарелог, превазиђеног. Међутим, то не значи да паралеле између модерних појава у преображају школе од почетка овог века до данас, с једне стране, и модерних и савремених токова у књижевности и уметности, с друге стране – нису могуће.

Данас смо обавезни да промишљамо своју ситуацију и ситуацију деце у светлу најновије историје. И у томе

погледу предстоји нам ослобађање од крупних заблуда и великих замки. Једна од њих је уверење да ћемо највише и најбоље радити за срећу и будућност деце уколико следимо *стихију новој светској поретка и информатичкој друштва*.

Изгледа, никад нам није филозофија образовања почивала на тако поразним претпоставкама: „Политика Европске заједнице и Америке, земаља које су засновале своју плаву интернационалу, представља оно Ничеово 'вечно враћање истога', па се кретање у будућност наставља тамо и одатле где никад није стало, и где неће стати, док су људи покретачи и жртве своје историје” (Ћосић 1992; 227). Или, како би рекао Св. Марковић: „...форме што задржавају развитак цивилизације, почео је сад усвајати српски народ под именом цивилизација...” (Према: Ћосић 1988; 12).

Преко књижевности, изгледа, могуће је приближити се променама које су се дешавале или се дешавају у школи. Почетак XX века „обележен је преображајем српске књижевности, која је, напуштајући социјално и национално тло свакодневног живота и историјских заноса, убрзано откривало нове, модерне књижевне поступке. У њима су поетички изражени проблеми индивидуе и субјективности, промене традиционалног реда вредности и начина живота, урбанизације и технологије, друштвеног легитимитета и рационалитета, и друга питања својствена добу модерне” (Јерков 1992; 7).

Искуство и сензибилитет овог времена и савремене књижевности намећу нам другачије разумевање и доживљавање уметности уопште, или (оно што нас овде првенствено интересује) *односа* (комуникације) наставника и детета са собом и уметничким делом. У том погледу десиле су се радикалне промене. Ми се налазимо у њима а најчешће их нисмо свесни. На пример, у постмодерној

књижевности се дешава потпуно „раздвајање причања и искуства живота, текста и стварности” (Јерков, *Истио*, стр. 15). Или кад се каже да је: „Павићев постмодерни рукопис просторан а не модернистички концептуалан, он подразумева сусрет са читаоцем као живим бићем, а не са читањем као друштвеном функцијом” (*Истио*, стр. 30). Значи, стварни однос према свету је измењен, проблем *субјекта* (Г. Јовановић) је до краја радикализован. Човек себе (и дете) мора данас другачије да разуме. И поезија Чика Јове Змаја и Душана Радовића откривају нам да нисмо оно што се мислило да јесмо, или да деца јесу. Највећи проблем, при свему томе је, како учитељи да помогну деци у том кошмару саморазумевања. Павић каже: „То нас доводи до формуле: покушај да се једна ствар оствари у свим правцима. Или, боље рећи, то је слично basic-у, језику компјутера, коме је својствен овакав начин читања у свим правцима, са вишеслојном и вишесмерном проходношћу” (према: Јерков, 1992, 30).

Или још другачије, наивна слика будућности и педагошких идеала, у „хазарској призми” можда и овако изгледа: „Ловци на снове могу да пониште сваку историју. Насупрот историјском искуству, они сваком сазнању супротстављају свет уобразиље и снова, непрегледне, светле просторе маштарија и опсена, где време не значи апсолутно ништа, јер је подвргнуто јачим законима нестварности, апсурда и бесмисла” (Палавестра 1991; 244–45). И ми ћемо се, вероватно, у школи бавити залудним послом докле год не овладамо поменутим „законима нестварности”, или се бар не суочимо на неки начин с њима.

После свега – сумња: „Јесу ли заиста неки егзистенцијали православља, категорије које су у њему наглашеније (саборност, метафора насупрот појму и сл.) у сагласју са ... оним што се обично назива постмодерни-

змом? Да ли се то рационалистички јуришнички Запад, изгубљен у производима модерне, окреће Истоку, враћа своме извору или се барем хоће са њега напити? Или је и постмодерност, на изглед ширење и пружање руку на све могуће стране, само још једна, *најновија перфидарија Зайага?* (поводом излагања Сретена Петровића на скупу: „Црква у вртлогу кризе – шта нам нуди православље данас”, *Време*, 7 XII 1992; 37).

И поред тога не можемо заобићи питања: на који начин је присутна традиција у модерној школи Грчке, Румуније, Русије или у католичкој Италији и Аустрији? Како се укључује традиционална народна култура и негује родољубље у савременој Монтесори или Валдорфској школи? Како су се према традиционалним вредностима односили поједини правци грађанске педагогије на нашим просторима од оснивања српске државе у XIX веку?

Уместо закључка дечије речи

Отаџбина је...

- Оно што ја више немам. (18. г. Карловац)
- Мислим да не знам. (Слађана, VI р., Мирковци)
- Кад се неко за нешто отима. (Вања, 8 г., Осијек)
- Кад је мир. (Дејан, 9 г., Имотски)
- Земља за коју се боримо. (VIII р., Борово Село)
- Шта ће бити ако се не будем имала гдје вратити? (17 г., Вировитица)

Излагање на Једанаестим јануарским сусретима учитеља Србије 14. I 1993. објављено у брошури: *Школа и учитељи у савременом друштву, Београд 1993.*